

Det framgår således med önskvärd tydlighet att det inte bara är den offentliga sektorns marknadsanpassning som har tilltagit efter 1985. Så har även hushållens och idrottsrörelsens. Spänningen mellan den traditionella frivilliga föreningsidrottens ideal om medlemsinflytande, amatörism och idealitet, och marknadsidrottens utveckling mot slutna styrningsprocesser, professionalism och ekonomisk vinst, accentueras decennium för decennium. Spänningen kristalliseras tydligt i det av RF tagna beslutet 1999 om att aktiebolag kan bildas av idrottsföreningar, så kallade idrottsaktiebolag (2011 fanns 25 st. registrerade), men att det är den så kallade 51-procentregeln som gäller, det vill säga att föreningsmedlemmar måste inneha 51 procent av rösterna och därmed rösträttsmajoriteten. Detta medför att ingen enskild ägare, vare sig privatperson eller företag, kan köpa upp ett idrottsaktiebolag helt och hållet. Forskningen beskriver den svenska idrottsrörelsen i det nya millenniet som en ”hybrid”, där basen utgörs av en folkrörelselogik men där en marknadslogik med tydliga företagsekonomiska principer finns integrerade (Sund 2015). I första hand påverkar marknadskrafterna de sponsor- och försäljningsberoende storklubbar, men även många mindre idrottsföreningar har rört sig på beroendeskalan från stat till marknad.

Maktkampen mellan olika idrotter och idrottsideal har också fortsatt i marknadssamhället. Inom RF har den ägt rum (1) mellan centralförbundet och några av de största lagbollssportsförbunden som inte är i samma behov av stöd och hjälp som många av de mindre förbunden, (2) mellan specialidrottsförbunden generellt och distriktsidrottsförbunden, där tävlingsintresset är starkare hos de förstnämnda, (3) mellan mindre föreningar och större föreningar, där de senare tenderar att få de bästa match- och tränings-tiderna på de bästa träningsytorna, och (4) mellan män och kvinnor och yngre och äldre, där de förstnämnda i respektive led har prioriterats över tid.

Liksom tidigare i historien har RF:s myndighetsroll också ifrågasatts både av offentliga företrädare och av andra kroppsövningsorganisationer, bland annat av friluftsförbunden samarbetsorgan Svenska Friluftsliv, som menar att den prestations- och karriärsinriktade tävlingsidrotten gynnas på den mer hälso- och rekreationsinriktade motions- och upplevelseidrottens bekostnad i den svenska idrottsmodellen. Därtill har kampen intensifierats mellan RF och Sveriges Olympiska Kommitté (SOK) om rätten att få distribuera statens elitidrottsstöd, det vill säga om möjligheten att kunna påverka elitidrottens inriktning och utveckling. Staten vill ha samverkan dem emellan, men forskningen beskriver två väldigt olika organisationer avseende traditioner,

övergripande målsättningar, arbetsmetoder och värdegrunder, samt pekar på infekterad dialog mellan deras företrädare (Sjöblom & Fahlén 2012).

Resonemang som väcker frågor

Den historiska genomgången av samhällets idrottsstöd och idrottens samtidsorganisationer har visat på en imponerande utveckling över tid. Det är en utveckling som tveklöst har bidragit till ökad fysisk aktivitet totalt sett hos svenska folket, och troligtvis även till förbättrad generell folkhälsa och därmed minskade samhällskostnader. Men att föra ett sådant resonemang förutsätter antaganden i flera led, med många komplexa variabler inblandade.

Ett historiekritiskt maktperspektiv visar att det bakom de positiva siffrorna kring den övergripande utvecklingen också döljer sig maktkamper och samarbeten som gynnat vissa idrottsformer, idrottsorganisationer och medlemskategorier, det vill säga samhällsgrupper, mer än andra. RF och tävlingsidrotten har nu i drygt 100 år dominerat ”idrottsfältet” med statsmakternas, landstingens och kommunernas stöd. Från och med 1980-talet och framåt har läget delvis förändrats. Den traditionella RF-ledda föreningsidrotten har utmanats av nya intressen och fritidsaktiviteter bland medborgarna. Idrottens beroendeförhållande har också förskjutits från stat till marknad samtidigt som politiker och tjänstemän, liksom forskarsamhället, har börjat ifrågasätta icke-problematiserade antaganden om föreningsidrottens samhällsnytta.

ATT DISKUTERA

1. Vilka idrotter/idrottsliga verksamheter är kommersiellt gångbara och kan, eller kanske till och med bör, klara sig på egen hand (under marknadens premisser)? Vilka är inte det och behöver därmed annat samhällsstöd, från stat och/eller civilsamhälle, för att klara sig och fortsätta utvecklas?
2. Hur ska idrottslig samhällsnytta värderas och mätas, det vill säga vilka bedömnings- och beräkningsgrunder kan och bör avgöra vad som är idrottens egenvärden för den enskilde utövaren, laget, föreningen och förbundet, eller för andra intressenter som vill investera i idrotten, respektive vilka som är idrottens mervärden för hela samhället (om det nu över huvud taget går att hålla isär egenvärden och mervärden)?
3. Vem eller vilka ska få avgöra vilka värden som ska ligga till grund för samhällets idrottsstöd – för vad som är ”attraktiv idrott”, ”kommersiellt gångbar idrott” eller ”samhällsnyttig idrott”?